

Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0826U000350

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 26-02-2026

Статус: Захищена

Реквізити наказу МОН / наказу закладу:

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Мурмила Наталія Іванівна

2. Nataliia Murmyla

Кваліфікація:

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Вид дисертації: доктор філософії

Аспірантура/Докторантура: так

Шифр наукової спеціальності: 032

Назва наукової спеціальності: Історія та археологія

Галузь / галузі знань: гуманітарні науки

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: Історія та археологія

Дата захисту: 02-04-2026

Спеціальність за освітою: Педагогіка і методика середньої освіти. Історія

Місце роботи здобувача:

Код за ЄДРПОУ:

Місцезнаходження:

Форма власності:

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): PhD 12052

Повне найменування юридичної особи: Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Код за ЄДРПОУ: 02125544

Місцезнаходження: вул. М. Кривоноса, Тернопіль, Тернопільський р-н., 46027, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Код за ЄДРПОУ: 02125544

Місцезнаходження: вул. М. Кривоноса, Тернопіль, Тернопільський р-н., 46027, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації: Українська

Коди тематичних рубрик: 03, 06.04

Тема дисертації:

1. Людський фактор у харчовій промисловості Правобережної України у другій половині XIX – на початку XX ст.
2. The Human Factor in the Food Industry of Right-Bank Ukraine in the Second Half of the 19th – Early 20th Centuries

Реферат:

1. Після проголошення незалежності України у 1991 році активізувалися дослідження промислового розвитку українських земель другої половини XIX – початку XX століття. Особливу увагу приділяють соціально-економічним процесам пореформеної доби та підприємницьким і меценатським родинам. Водночас роль людського чинника в межах Київської, Подільської та Волинської губерній досі не стала предметом комплексного аналізу. У дослідженні розглянуто розвиток харчової промисловості Правобережної України. Виявлено швидке зростання борошномельної, винокурної та цукрової галузей, що супроводжувалося збільшенням кількості підприємств і вартості їхньої продукції. Статистичні дані підтверджують активну індустріалізацію регіону та його перехід до капіталістичних форм господарювання. Особливу увагу

приділено умовам праці, кваліфікаційному складу робітників, участі жінок у виробництві, ролі інженерно-технічного персоналу та впливу міграційних процесів на формування робочої сили. Архівні матеріали та звіти земств засвідчують суттєві трансформації трудових відносин у процесі модернізації. Хоча людський капітал сприяв технічному оновленню галузі, низька оплата праці, обмежений соціальний захист і недостатня механізація стримували подальший розвиток. У роботі підкреслено взаємозв'язок між трудовими ресурсами та індустріальним зростанням харчової промисловості, а також проаналізовано внесок родин Симиренків, Яхненків і Терещенків. Через економічну нестабільність імперії та нестачу внутрішнього капіталу уряд активно залучав іноземні інвестиції, насамперед із Франції, Бельгії та Великої Британії. Це стимулювало технічний прогрес, але водночас посилювало економічну залежність регіону. Робітничий клас формувався переважно з колишніх кріпаків, ремісників і кустарів. Після реформ 1860-х років підприємництво стало доступним різним соціальним групам, однак провідні позиції зберігали купці та поміщики. Серед підприємців переважали євреї, росіяни та поляки. У 1872 році в Подільській губернії більшість фабрик належала російським, єврейським або іноземним власникам; три чверті винокурень перебували в руках єврейських підприємців. Станом на 1899 рік із 52 цукрових заводів Подільської губернії 14 контролювали євреї, 11 – поляки, 8 – росіяни, 2 – іноземці. На початку ХХ століття з 148 цукрових підприємств Правобережжя 63 належали полякам, 44 – росіянам і 33 – євреям. Окремий розділ присвячено родині Симиренків – вихідцям із кріпаків, які стали провідними промисловцями у цукроварінні та машинобудуванні. Їхня компанія запровадила перший в Україні паровий завод із переробки буряків на рафінадний цукор, а також розвивала інженерне виробництво й судноплавство. Родина активно підтримувала українську культуру та науку. Родина Терещенків, вихідців із Глухова, створила потужне цукрове підприємство, яке посіло провідні позиції на імперському ринку. У дослідженні також окреслено становлення системи професійної підготовки кадрів для харчової промисловості. До 1888 року вона не мала централізованої структури й залежала від місцевих ініціатив. «Основні положення про промислові училища» визначили правові засади функціонування ремісничих, індустріальних і сільськогосподарських навчальних закладів. Окремо проаналізовано внутрішню торгівлю регіону – ярмаркову, базарну та стаціонарну. Після 1861 року зросло значення магазинної торгівлі та з'явилися спеціалізовані крамниці з продажу борошна. Водночас стаціонарна торгівля в Київській, Подільській і Волинській губерніях значною мірою перебувала в руках єврейської громади, яка становила більшість місцевих торговців.

2. After Ukraine declared independence in 1991, research on the industrial development of Ukrainian lands in the second half of the nineteenth and early twentieth centuries intensified. Particular attention has been paid to the socio-economic processes of the post-reform era and to entrepreneurial and philanthropic families. However, the role of the human factor within the Kyiv, Podillia, and Volhynia provinces has not yet received comprehensive analysis. This study examines the development of the food industry in Right-Bank Ukraine. It identifies rapid growth in the flour-milling, distilling, and sugar sectors, accompanied by an increase in the number of enterprises and the value of their output. Statistical data confirm the region's active industrialization and its transition to capitalist forms of economic organization. Special attention is devoted to working conditions, the skill composition of the workforce, women's participation in production, the role of engineers and technical staff, and the influence of migration on labor formation. Archival materials and zemstvo reports demonstrate significant transformations in labor relations during modernization. Although human capital facilitated technical renewal, low wages, limited social protection, and insufficient mechanization restrained further development. The study highlights the relationship between labor resources and industrial growth in the food sector and analyzes the contribution of the Symyrenko, Yakhnenko, and Tereshchenko families. Due to imperial economic instability and a shortage of domestic capital, the government attracted foreign investment, mainly from France, Belgium, and Great Britain. While this stimulated technological progress, it also increased regional economic dependence. The working class was formed primarily from former serfs, artisans, and handicraftsmen. After the reforms of the 1860s, entrepreneurship became accessible to various social groups, though merchants and landowners remained dominant. Jews, Russians, and Poles prevailed among entrepreneurs. In Podillia Province in 1872, most factories belonged to Russian, Jewish, or foreign owners; three-quarters of distilleries were owned by Jewish entrepreneurs.

By 1899, among 52 sugar factories in Podillia, 14 were controlled by Jews, 11 by Poles, 8 by Russians, and 2 by foreigners. At the beginning of the twentieth century, of 148 sugar enterprises in Right-Bank Ukraine, 63 belonged to Poles, 44 to Russians, and 33 to Jews. A separate section focuses on the Symyrenko family, former serfs who became leading industrialists in sugar production and mechanical engineering. Their company introduced the first steam-powered beet-processing plant in Ukraine and developed engineering production and shipping. The family also supported Ukrainian culture and science. The Tereshchenko family, originating from Hlukhiv, likewise built a powerful sugar enterprise that became prominent on the imperial market. The study also outlines the development of vocational education for the food industry. Until 1888, professional training lacked centralization and depended on local initiatives. The “Basic Provisions on Industrial Schools” established the legal framework for craft, industrial, and agricultural schools. Finally, the research analyzes regional trade, including fairs, markets, and stationary commerce. After 1861, shop-based trade expanded, and specialized flour stores appeared. Stationary trade in the Kyiv, Podillia, and Volhynia provinces was largely concentrated in the hands of the Jewish community, which formed the majority of local traders.

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки: Фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності: Не застосовується

Підсумки дослідження: Теоретичне узагальнення і вирішення важливої наукової проблеми

Публікації:

- Мурмила Н. Особливості розвитку харчової промисловості Правобережної України в кінці XIX – на початку XX ст. Історія науки і біографістика. № 3. Київ, 2023. №3. С. 265-276.
- Мурмила Н. Внесок династії Симириєнків у розвиток підприємництва в Україні у другій половині XIX – на початку XX ст. Історія науки і біографістика. №3, 2024. С.112-123.
- Мурмила Н. Збут харчової продукції на Правобережній Україні в кінці XIX –на початку XX століття: економічні та інституційні особливості. Вісник науки та освіти. Київ, 2025. № 7(37) 2025. С. 2154-2165

Наукова (науково-технічна) продукція:

Соціально-економічна спрямованість:

Охоронні документи на ОПВ:

Впровадження результатів дисертації: Впровадження не планується

Зв'язок з науковими темами:

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Москалюк Микола Миколайович
2. Mykola Moskaliuk

Кваліфікація: д. і. н., професор, 07.00.01

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-4122-5834

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Код за ЄДРПОУ: 02125544

Місцезнаходження: вул. М. Кривоноса, Тернопіль, Тернопільський р-н., 46027, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів**Офіційні опоненти****Власне Прізвище Ім'я По-батькові:**

1. Левицький Віталій Орестович
2. Vitalii Levytskyi

Кваліфікація: д. і. н., доц., 07.00.01

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0001-6096-5443

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: ПВНЗ "Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука"

Код за ЄДРПОУ: 24171048

Місцезнаходження: вул. Степана Дем'янчука, Рівне, Рівненський р-н., 33027, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Держадміністрація

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Орлик Світлана Владиславівна
2. Svitlana Orlyk

Кваліфікація: д. і. н., професор, 07.00.02

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-6280-9273

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Центральноукраїнський національний технічний університет

Код за ЄДРПОУ: 02070950

Місцезнаходження: просп. Університетський, Кропивницький, Кропивницький р-н., 25006, Україна

Форма власності:

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Реєнт Олександр Петрович

2. Olexander Reient

Кваліфікація: д. і. н., професор, 07.00.01

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0001-5141-7445

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Інститут історії України Національної академії наук України

Код за ЄДРПОУ: 05416981

Місцезнаходження: вул. М. Грушевського, Київ, 01001, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія наук України

Ідентифікатор ROR:

Рецензенти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Кліш Андрій Богданович

2. Andriy Klish

Кваліфікація: д. і. н., професор, 07.00.01

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0001-6074-6064

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Код за ЄДРПОУ: 02125544

Місцезнаходження: вул. М. Кривоноса, Тернопіль, Тернопільський р-н., 46027, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VIII. Заключні відомості

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
голови ради**

Зуляк Іван Степанович

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
головуючого на засіданні**

Зуляк Іван Степанович

**Відповідальний за підготовку
облікових документів**

Любінецька Марія Ігорівна

Реєстратор

Юрченко Тетяна Анатоліївна

**Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є
відповідальним за реєстрацію наукової
діяльності**

Юрченко Тетяна Анатоліївна